
Risikoatferd

FORSIDEBILDET

Forsidebildet av den risikosøkende unge damen er valgt ut for å vise at dagens tema ikke er nytt. Jeg fant det i et av våre familiealbum. Det er tatt utenfor Minneapolis ca. 1923. For henne som for de fleste ble det med spenningen. Hun døde i høy alder av naturlige årsaker.

Vi rister på hodet, oppgitt over ufornuft, når folk gjør dumdristige ting og ødelegger for seg selv og andre, skader seg selv, eller kanskje til og med mister livet helt formålsløst. Å forske innenfor dette feltet er blitt et eget fagområde, men har vi fått svaret på hvorfor så mange av de utfordringene man leter etter i sin "sensation seeking" virker så direkte tåpelige?

Jeg hadde bijobb som bedriftslege for elektromontører i mange år og kjenner problemet fra arbeidsmedisinsk side. Det er greit å ha forskrifter og verneombud og heldekkende sikkerhetsopplegg, men noen tar snarveier likevel og regner en "karramell" en gang imellom som en æressak. Til nød greit ved 240 V, men det er en engangsopplevelse ved 400 KV.

Jeg tror momentet av trass er undervurdert som forklaring. "Ikke gjør som mora di sier." Femårstrass i alle aldre. Men det er to typer årsaker til trass. Den ene er trassen mot det man ikke får lov til, mot det forbudte. Da behøver det ikke være faren i seg selv som er det pirrende, men det at man gjør noe som ikke er tillatt. Med spenningen ved kanskje å bli tatt kildrende i ryggen. Det er ikke den trassen vi skal ta opp her.

Den andre trassen er protesten mot det farlige, mot faren i seg selv, faren som jeg skal vise dere at jeg behersker! Helt fra sagakongen gikk utenbords på årene har slik atferd fulgt oss. Hver og en av dere lesere: Tenk tilbake på hva dere selv har gjort av farlige ting opp gjennom tiden, har ikke også dere en eller annen gang sagt pytt, pytt og vært direkte dumme med livet som innsats? Mot bedre vitende? Selv har jeg i skoledagene holdt på å drukne, kollidert med bil med rattkjelke, holdt på å ramle av Sognsvannsbanen osv., osv., og ingen kan si at jeg ikke burde visst bedre. Har ikke dere det også slik?

Nå er vi fremme ved mitt poeng: Enhver beskrivelse av en fare er et incitament til at noen vil prøve den ut, tøyse sikkerhetens grenser. Hver gang vi ser på fjernsynet at noen har mistet livet ved å kjøre off-piste på ski, tror jeg noen nye fristes til å kjøre der skiltene sier det er farlig. Hver gang basehopp fordømmes med spenstige bilder av fargerike fallskjermere mot forrevne fjellsider, blir det flere som får lyst til å prøve.

Jeg tror det ville være god skadeforebygging, ja simpelthen god forebygging av risikoatferd på alle felter, dersom formidlingen av informasjon ble lagt om. Dersom trass mot erkjente farer og åpenbar risiko i større grad ble fremstilt som utelukkende dumt.

Vi har faktisk arbeidsmedisinsk erfaring for at dette virker. Det var et gjennombrudd i risikohåndteringen den gang man fikk det å bruke hjelm på anlegg til å gå over fra å være pysete til å bli tøft.

ØivindLarsen

Publisert: 20. mai 2001. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 11. juli 2026.